

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ХОДІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті розглянуто потенційні можливості студентського наукового гуртка, описано гурткову форму роботи студентів, охарактеризовано ефективні методи та форми роботи, особливості діяльності, ключові види роботи студентського наукового гуртка. Доведено, що різноманітні творчі завдання, які повинні в період гурткової роботи вирішувати майбутні вчителі фізичного виховання, стимулюють студентів до активної самостійної творчої роботи, розвивають творчу активність, професійну спрямованість та особисту зацікавленість.

Ключові слова: майбутній учитель фізичного виховання, педагогічна творчість, творчі завдання, саморозвиток, самовдосконалення.

На сучасному етапі прискореного соціально-економічного розвитку суспільства, що характеризується поступовою й неухильною інтеграцією України в європейські політичні, економічні й культурні структури, винятково важливого значення набуває підвищення освітнього рівня підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх галузей діяльності, збагачення інтелектуального та творчого потенціалу. Важливою умовою розв'язання цього завдання є необхідність розвитку професійного мислення, активізації пізнавальної діяльності, спеціалістів, яких готує вища школа, здатних до педагогічної творчості [1, с. 59]. У сучасних умовах творчий педагог – це перш за все дослідник, що володіє певними якостями: науковим психолого-педагогічним мисленням, високим рівнем педагогічної майстерності, певною дослідницькою сміливістю, розвинутою педагогічною інтуїцією, критичним аналізом, потребою в професійному самовихованні й активним використанням передового педагогічного досвіду [2, с. 3]. Не обминув цей процес і фахівців з фізичного виховання, перед якими стоїть нагальна потреба формування педагогічної творчості для подальшої ефективної діяльності.

Реалізувати це можна завдяки створенню професійно-креативного середовища для навчання студентів. Одна з ефективних форм роботи – науковий гурток для студентської спільноти, зорієнтований, перш за все, на творчий саморозвиток і самовдосконалення майбутніх учителів фізичного виховання.

Аналіз наукового доробку В. Андрєєва, В. Загвязинського, І. Зязюна, В. Кан-Калика, Н. Кічук, М. Нікандрова, О. Пехоти, Я. Пономарьова, В. Слассьоніна, С. Сисоевої та ін. довів, що формування творчої особистості педагога є вирішальним чинником удосконалення якості освітнього процесу в загальноосвітній школі. Проблеми орієнтації студентів на творчу самореалізацію в майбутній діяльності й визначення шляхів формування творчої особистості у вищому навчальному закладі присвячені праці О. Абдулліної, М. Ві-

ленського, В. Караковського, О. Киричук, Н. Кичук, А. Мудрика, А. Орлова, Л. Подимової, Р. Скульського, Н. Щуркової. Ці автори зазначають, що формування педагогічної творчості зумовлює занурення самих суб'єктів навчання в процес проведення творчої діяльності.

Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання подано в дослідженнях таких науковців, як В. Видрін, М. Віленський, О. Демінський, О. Ємець, Т. Круцевич, О. Петунін, Л. Сущенко, Т. Ротерс, А. Цьось, Б. Шиян, Ю. Шкрібтій та ін. Різні аспекти творчої діяльності вчителя фізичної культури вивчали С. Бегідова, М. Віленський, М. Данилко, Г. Драндров, Л. Пашкова та ін. Сучасні дослідники проблем підготовки вчителів фізичного виховання – О. Демінський, О. Ємець, О. Петунін, Т. Ротерс, Б. Шиян, Ж. Холодов – зауважують, що головним чинником у процесі становлення студента як майбутнього вчителя є наявність професійних знань, умінь та навичок, якими вони оволодівають під час навчання у вищому навчальному закладі. С. Сисоєва додає до цього, що ця сукупність знань, умінь та навичок трансформується під впливом самостійної творчої діяльності в педагогічну творчість [3, с. 62]. При цьому всі автори підкреслюють, що педагогічна творчість індивідуальна і формується головним чином у процесі самостійної діяльності фахівця.

Аналіз праць із питань гурткової роботи студентів таких дослідників, як Н. Антонова, Л. Байкова, Л. Ведерникова, Н. Кічук, А. Кузьмінський, З. Курлянд, О. Черепехіна, М. Фіцула, свідчить, що студентський науководослідний гурток є першою сходинкою перетворення звичайного студента на допитливого, ерудованого, вмілого студента, потім – на гарного спеціаліста, професіонала, викладача, наукового працівника. У форматі гуртка студенти здійснюють дослідно-пошукову роботу, яка на молодших курсах сприяє організації навчально-пізнавальної діяльності, а на старших – формує безпосередньо готовність здійснювати дослідницьку роботу [4]. На думку М. Фіцули, мета наукових гуртків полягає в ознайомленні з науковою проблематикою, глибокому вивченні окремих питань, засвоєнні принципів, методів і прийомів наукової діяльності [1, с. 79]. Провідними завданнями таких гуртків науковці вважають: виховання фізично й морально здорової людини; засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм; формування естетичних смаків; створення атмосфери емоційної захищеності, любові тощо.

Мета статті – дослідити особливості роботи студентського наукового гуртка у вищому навчальному закладі фізкультурного профілю.

У Донецькому державному інституті здоров'я, фізичного виховання і спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України (ДДІЗФВіС НУФВСУ) на кафедрі педагогіки та психології вже п'ятий рік функціонує студентський науковий гурток. Він допомагає формувати педагогічну творчість майбутніх учителів фізичного виховання. Головними завданнями нашого гуртка є: сприяння у формуванні вмінь та навичок застосування засвоєних знань при проведенні творчої практичної діяльності (написання

доповідей, статей, вивчення досвіду роботи педагогів-новаторів, проведення тестування, анкетування, педагогічного спостереження в період педагогічної практики); розвиток творчого мислення студентів, їх пізнавальної активності, самостійності суджень, потреби й уміння самостійно збагачувати свої знання та оволодівати навичками творчої діяльності; стимулювання інтересу до досягнень вітчизняної та зарубіжної освіти; формування ціннісного ставлення до знань, якими оволодівають.

Науковий гурток розрахований на студентів усіх курсів, але завдання для різних курсів – свої. Так, студенти I–II курсів ознайомлюються з елементами наукових досліджень, здобувають навички самостійної роботи з поглибленого вивчення певних наукових проблем галузі “Фізичне виховання”; складають бібліографії кращих учителів-методистів фізичного виховання з метою ознайомлення з досвідом їх роботи, їх творчою лабораторією; беруть участь у виготовленні навчально-методичних посібників (моделей роботи відомих учителів-новаторів, переможців конкурсу “Найкращий учитель фізичного виховання”, слайдів з актуальних проблем фізичного виховання, портфоліо сучасного вчителя фізичного виховання тощо). Наприклад, при створенні моделі роботи відомих учителів-новаторів галузі “Фізичне виховання” студентам необхідно викласти свою думку щодо знань, умінь та навичок, здатностей, якими володіє цей учитель; окреслити творчі елементи його роботи із школярами; визначити, яким чином здійснюється стимулювання діяльності школярів, рівень педагогічної творчості.

Студенти старших курсів включаються безпосередньо в дослідницьку роботу. Їм ми доручаємо конкретні теоретичні й експериментальні розробки, що проводяться, зазвичай, під час проходження педагогічної практики, а результати оформлюються у вигляді курсових та дипломних робіт, наукових статей, доповідей на наукових конференціях. Уже стало доброю традицією те, що кожного року наші студенти виборюють призові місця на регіональних олімпіадах з дисциплін кафедри, отримують дипломи та грамоти за кращі доповіді на студентських наукових конференціях різного рівня (від внутрішніх до міжнародних), а також публікують наукові статті. Наприклад, на студентській науковій олімпіаді з дисципліни “Педагогіка” (квітень 2010 р.) студент II курсу Олександр Пономарьов посів друге місце за творче висвітлення своєї майбутньої професії – учитель фізичного виховання.

Також у процесі роботи нашого наукового гуртка широко практикуються такі види роботи, як проведення ділових і сюжетно-рольових ігор, розв’язання проблемних професійних ситуацій, які виникають у діяльності вчителя фізичного виховання; бесіди, підготовка творчих есе тощо. Наприклад, використання сюжетно-рольових ігор сприяє ефективному засвоєнню теоретичних знань і формуванню творчих якостей при включеності в процес пізнання всіх студентів без винятку. Порівняно з іншими формами, сюжетно-рольові ігри мають такі позитивні аспекти: висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь; формується вміння співпрацювати; формуються мотиви навчання; розвиваються гуманні відносини між студентами;

розвивається навчально-творча діяльність (планування, рефлексія, контроль, самоконтроль) [6, с. 99–100]. Мета використання таких ігор – активізувати процес пізнання студентської аудиторії, заглибитися в зміст проблеми, що розглядається; розвинути навички колективної взаємодії, набути досвід творчої діяльності [7, с. 64]. Ці ігри допомагають формувати в студентів такі якості, як комунікативні здібності, самостійність професійного творчого мислення тощо. У цьому контексті на заняттях у науковому гуртку нами використовуються та проводяться такі сюжетно-рольові ігри: “Засідання педагогічної ради загальноосвітньої школи”, де студенти самі готують план такого заходу, розбирають ролі, продумують концепцію гри, обирають суддів; “Організація спортивного змагання в школі”, де студенти гуртка розподіляються на декілька груп: “Арбітри”, “Ініціатори”, “Опоненти”, “Учитель фізичного виховання – організатор і творець дозвілля школярів”, “Батьківські збори” та ін.

Використання під час роботи в науковому гуртку проблемних педагогічних ситуацій (аналіз цих ситуацій, проектування способів дії в них, розігрування дій в умовах запропонованих ситуацій) дає змогу заздалегідь, ще до безпосередньої практики в школі, перетворювати й синтезувати знання, здобуті при вивченні окремих теоретичних дисциплін, і використовувати їх для вирішення практичних завдань [2, с. 7]. Також такі ситуації за своїм змістом є навчальними завданнями. Цінність навчальних ситуацій-моделей полягає в тому, що при їхньому вирішенні увага студентів фокусується на заздалегідь відібраних і чітко визначених ситуаціях, що спрощує прийняття рішень. Нарешті, процес розв’язання проблемних ситуацій проходить при прямій участі й контролі викладача, який здійснює оперативну корекцію й оцінювання прийнятих студентами рішень.

Практична діяльність учителя фізичного виховання складається з проведення уроків, організації позакласної фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи, підготовки до спортивних заходів, створення оптимальних умов для зміцнення здоров’я учнів, їхнього фізичного розвитку, підготовки шкільного фізкультурного активу. Тому на заняттях нашого гуртка студенти вчаться складати плани проведення цікавих уроків з фізичного виховання та творчих розробок, організовувати концепт-конкурси, такі як “Ідеальний спортивний вечір”, “Кращий сценарій уроку фізичного виховання”, проводити змагання за власним сценарієм, що дає змогу занурити всіх студентів без втинятку в пошук унікальних конструкцій. Запропоноване навчання дає студентам змогу набути досвіду проведення уроків за допомогою власноручно вигаданих методів та прийомів, найбільш повно реалізувати власну природу в умовах об’єктивної дійсності майбутньої професії.

Широко застосовуються різноманітні екскурсії, зустрічі з відомими спортсменами, тренерами, вчителями фізичного виховання, відвідини пам’ятних місць нашого міста. Силами учасників наукового гуртка було організовано ряд плідних зустрічей, зокрема у 2011–2013 навчальних роках: у рамках проведення “Олімпійського тижня” студенти нашого ВНЗ зустрілися з кра-

щими гравцями футбольного клубу “Шахтар” – Дмитром Чигринським, Богданом Шустом; багаторазовою чемпіонкою України, чемпіонкою Європи 2010 р., чемпіонкою світу 2011 р. – Ольгою Саладухою, багаторазовим чемпіоном України з боксу – Анатолієм Нестеренко (випускниками нашого ВНЗ); клубу “Титан” – Сергієм Погодіним; баскетбольного клубу “Донецьк” – Кирилом Фесенком; тенісного клубу “Вікторія” – Валентиною Івахненко; Давідом Хуцишвілі. Зустрічі з цими відомими, талановитими людьми надали можливості поспілкуватися в неформальній обстановці, запитати їх про цікаві факти з їхнього спортивного життя, про важливість конструювання себе як професіонала. У вересні 2013 р. гуртківці на свято “День знань” запросили бронзового призера ХХІХ Олімпійських ігор Дениса Юрченка (також нашого випускника), який оголосив відкриття нового навчального року, прийняв студентів-першокурсників до лав студентів ДДІЗФВіС, подарувавши імпровізований ключ від знань та вручивши студентські квитки. Такі зустрічі сприяють формуванню позитивних уявлень про значущість педагогічної майстерності, педагогічної творчості вчителя фізичного виховання; пізнавальної діяльності, спрямованої на творчий особистісний розвиток її суб’єктів, допомагають усвідомити реальні можливості професійного й особистісного саморозвитку людини.

Отже, який би не був гарний викладач, ніякі новітні технології, методичні рекомендації, матеріально-технічна база інституту не допоможуть студентові стати висококласним фахівцем, якщо він сам не захоче вчитися [5, с. 134]. Працюючи в науковому гуртку “Творчі кристали”, вивчаючи інтереси, переконання, ціннісні орієнтації наших студентів-гуртківців, ми здійснюємо спільну роботу шляхом розкриття творчої індивідуальності кожного та намагаємося діяти в атмосфері, наближеній до реальних умов діяльності вчителя фізичного виховання.

Висновки. У результаті аналізу діяльності студентського наукового гуртка “Творчі кристали” ДДІЗФВіС НУФВСУ встановлено, що він є дієвою формою навчання студентів, посилює професійну спрямованість навчання та розвиває їх творчу самостійність. Цьому сприяють ефективні види гурткової роботи, зокрема виготовлення навчально-методичних посібників, проведення сюжетно-рольових ігор, розв’язання проблемних професійних ситуацій, бесіди, підготовка творчих есе.

Загалом, працюючи в науковому гуртку, вивчаючи інтереси, переконання, ціннісні орієнтації наших студентів-гуртківців, ми здійснюємо спільну роботу шляхом розкриття творчої індивідуальності кожного.

Напрямом подальших досліджень є вивчення й аналіз роботи наукових гуртків споріднених ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – Тернопіль : Навчальна книга : Богдан, 2005. – 232 с.
2. Карпюк Р.П. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до розв’язання педагогічних ситуацій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Р.П. Карпюк. – Вінниця, 2005. – 24 с.

3. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : підручник / Світлана Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
4. Черепехіна О.А. Формування професіоналізму майбутніх психологів в умовах студентського науково-дослідного гуртка у ВНЗ [Електронний ресурс] / О.А. Черепехіна. – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2010_8/files/PD81.
5. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність : навч. посіб. / І.А. Зязюн, Н.Г. Базілевич, Т.Г. Дмитренко. – К. : СПД, 2008. – 422 с.
6. Ротерс Т.Т. Організаційно-педагогічні технології фізичного виховання школярів / Т.Т. Ротерс // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – № 6. – 2010. – С. 98–101.
7. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : підручник : у 2 ч. / Б.М. Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга : Богдан, 2006. – Ч. 2. – 216 с.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2014.

Зубченко Л.В. Организация научно-исследовательской работы будущих учителей физического воспитания в ходе формирования педагогического творчества

В статье рассмотрены потенциальные возможности студенческого научного кружка, описана кружковая форма работы, охарактеризованы эффективные методы и формы работы, особенности деятельности, ключевые виды работы студенческого научного кружка. Доказано, что разнообразные творческие задания, которые должны в период кружковой работы решать будущие учителя физического воспитания, стимулируют студентов к активной творческой работе, развивают творческую активность, профессиональную направленность и личную заинтересованность.

Ключевые слова: *будущий учитель физического воспитания, педагогическое творчество, творческие задачи, саморазвитие, самосовершенствование.*

Zubchenko L. Organization of research work of future teachers of physical education during formation of pedagogical creativity

Potential possibilities of student scientific group are considered. It helps to form pedagogical creativity of future teachers of physical education. The scientific group is designed for the students of all courses, but tasks for different courses vary. The students of junior courses make known with the elements of scientific research, obtain skills of independent work with the deep study of certain scientific problems pertaining "Physical education", which are conducted in the form of annotation; making up bibliography of the best teachers-methodists of physical education with the purpose of acquaintance with their teaching experience, their creative laboratory; take part in making tutorials. The students of senior courses join directly to do research work. Implementations of certain theoretical and experimental developments which are conducted during pedagogical practice are given them, and results are designed as course and diploma papers, and also scientific articles, and delivering reports at scientific conferences.

In modern terms a creative teacher – is foremost a researcher who has certain qualities: scientific psychologo-pedagogical thinking, high level of pedagogical skill, certain research boldness, developed pedagogical intuition, walkthrough, requirement in a professional self-education and active use of front-rank pedagogical experience.

It is a well-proven fact that various creative tasks which future teachers of physical education solve while working in the group, stimulate students towards active creative work, develop their creative activity, professional orientation and personal interest.

Key words: *future teacher of physical education, pedagogical activity, creative assignments, self-development, self-perfection.*